

ANNSOFI LINDBERG

Apropå Anderbergs Amorina

När den snart 80-årige Bengt Anderbergs stora roman "Amorina" kom ut förra hösten väckte den uppmärksamhet i det svenska kulturlivet. Den mesta kritiken var positiv och man hälsade den "gamle från Bornholm" välkommen tillbaka på bokmarknaden. Anderberg debuterade redan 1945 med en romantisk novellsamling, "En kväll om våren". Stor uppståndelse väckte hans ohöljt erotiska roman Kain (1948). Men han har i sin stora produktionsförteckning också barnböcker, debattskrifter, radiospel, vital journalistik, stark lyrik och skickliga översättningar. Efter en lång tystnad återkommer han nu i det stora formatet. För den som dyker in i Anderbergs omtumlande Amorina-värld, fylld av hisnande berättelser om historiska och uppdiktade personer, kan det verka förvånande hur vital och fantasifull denne "gamle" man fortfarande är. I sitt nya opus har han låtit fantasin flöda fritt. resultatet är minst sagt anslående.

I den nya romanen Amorina, vars namn är lånat från ett av den äldre författarkollegan Carl Jonas Love Almqvists verk, möter läsaren litterära och historiska personligheter som Emanuel Swedenborg, S A Hedlund, Love Almqvist och Viktor Rydberg. På bokens baksidestext skriver Anderberg att "Romanen Amorina skildrar min släkts otroliga och därför hopplugna öden från 1830 till cirka 1935". Handlingen spänner alltså över en tidsperiod på mer än hundra år och utspelar sig till stor del på Hisingen utanför Göteborg, där Anderberg har sina rötter.

Romanens berättarjag är en liten pojke som bor hos sin farfar och farmor "på en liten gård långt borta". Närmare bestämt är det Hisingen som beskrivs som en lantlig idyll före inflyttningen till Göteborg från den bohusländska landsbygden och storföretaget Volvos expansion. En central fråga i romanen är

om gossens farfar och farmor verkligen är de genetiska farföräldrarna, det vet den unge berättaren inte, eftersom han hittats en morgon placerad i en sockerlåda på trappan till farfars och farmors hus. I sockerlådan ligger förutom lite kläder och blöjor bara en lapp med orden "Vi kan inte ta hand om honom, det är så sorgligt, men vi vill att han stannar i släkten". Senare i romanen återkommer Anderberg till berättelsen om sockerlådsbarnets föräldrar, Janken och Amanda, och just den berättelsen blir till en av de sista och kanske allra mest fångslande i boken. Men innan man kommit så långt i romanen har mycket hunnit utspela sig, såväl på Hisingen som inne i Göteborg, Köpenhamn, Bremen och på Visingsö.

Att distinktionen mellan verklighet och fantasi inte behöver betyda så mycket eller inte ens är särskilt intressant förstår man efter att ha läst bara ett par sidor i Amorina. Det är när farmor är på det "rätta humöret" vilket gärna infaller efter några glas likör, som skrönorna om släktens historia berättas för den lille pojken, i många stycken förmodligen Anderbergs alter ego.

Just inslaget med den rätt sentimentala farmodern och hennes ivrigt lyssnande barnbarn får mig att tänka på Maxim Gorkijs självbiografiska roman "Min barndom". För Gorkijs mormor liksom Anderbergs farmor blir själva berättandet och den relation till pojken detta leder till något som skulle kunna liknas vid en slags terapeutisk ritual för såväl berättare som åhörare. Hos Maxim Gorkij, liksom hos många andra ryska berättare, är släkten ofta stor, brokig och bullrig, folk kommer och går och plötsligt, när andan faller på, kan någon börja berätta en bra historia. Då farmor i Amorina börjar bli i form för en skröna beskrivs det på följande sätt:

Hon drack litet mera likör. Hon blev blank i ögonen. "Det är synd om dig som sitter här ensam med oss gamla människor. Du skulle vara blandpojkar och flickor. "

"Jag trivs bra här. Jag tycker om att vara ensam. - Och jag är vän med Bodil, det räcker. " Detta var uppriktigt menat. Men nu ville jag att hon skulle berätta om 1800-talets människor - ett sällsamt släkte.

Allt blir också med ens möjligt genom farmors berättelser och man gläds åt alla fantasier och överraskningar som hon verkar ha på lager. Det berättas exempelvis underliga historier om Swedenborganhängare eller om Carl Jonas Love Almqvist, här beskriven som en gammal skojare i Bremen vilken bokstavligen lurar skjortan utav en av huvudpersonerna. Vidare utökas persongalleriet med den gamle liberalen och folkbildaren S A Hedlund, chefredaktör för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning och hans "älsklingsbarn" Viktor Rydberg, "känd i hela Göteborg", här beskriven som en godhjärtad men melankolisk tänkare med valrossmustasch och käpp. Rydberg får till och med en egen historia i detta Anderbergska panoptikon. I en av berättelserna förekommer också romanfiguren Olle Montanus, en skapelse från August Strindbergs "Röda rummet". Förutom dessa mer eller mindre uppbyggda personer presenteras en hel rad mindre kända personligheter, som alkoholiserade präster, smugglarkungar, elaka kärringar, servitriser och brinnande idealister.

De flesta av Bengt Anderbergs brokiga berättelser i *Amorina* kan utan vidare läsas fristående, men på ett finurligt sätt får han dem att hänga samman och historierna vrids till på ett alldeles särskilt Anderbergskt vis. Sammanlagt innefattar romanen i kvantitet nästan 500 sidor öden och äventyr, förvisso kan det bitvis i denna textmassa också vara svårt att hålla rätt på allt och alla, liksom i en myllrande rysk roman, men det gör egentligen inte så mycket för utan pardon rycks man ändå med.

Gm jag ska försöka placera *Amorina* i någon litterär genre så ligger närmast till hands inte den ryska realismen utan den latinamerikanska "magiska realismen". Garcia Márquez fantas-

tiska berättelse "Hundra år av ensamhet" påminner bitvis om Amorina både vad gäller form, intrig, tidsperspektiv och mångfald i persongalleriet.

Med tanke på alla Veritasläsare förstår jag att nyfikenheten kring vad som diktats kring skalden Rydberg är stor. Anderberg beskriver på följande sätt en något melankolisk Rydberg en solig och het sommardag:

Den vittberömde skalden, forskaren och politikern Viktor Rydberg var också en stor fotvandrare. När väl den tunga kroppen hade kommit igång, kunde han gå mil efter mil utan att tröttna.

Rydberg är på vandring från sin bostad på Östra Hamngatan i Göteborg till chefredaktör Hedlunds sommarvilla i Bjurslätt på Hisingen. I sommarvärmen har han bonjour över västen och en cigarr i mungipan. På viloställen och utkiksställen längs vägen förmodas han stanna och tänka ut något poetiskt.

Beskrivningen av Viktor Rydberg kan nog kännas igen av ganska många. Anderberg manar fram bilden av honom som en svärmodig figur med svarta ringar under ögonen, "som vi sett på porträtten", som han skriver.

Vid Älvsborgs fästning finns straffångar som driver de stora trampkvarnarna, vilka enligt Anderberg gett Rydberg idén till Grottesången. En annan egenhet hos Rydberg är att han också tycker mycket om hästar. Han har fickorna fulla av gammalt bröd som han bjuder dem på och han kallar dem vid olika namn som Dexippos, Phoebe, Snöfrid och Loke. När han väl är framme vid Hedlunds sommarvilla tar sig skalden, som en riktig nordman, en uppfriskande simtur i böljorna. Hur sedan Rydberg och hans mecenat och trätobroder S A Hedlund kommer att bli delaktiga i den unge socialisten Fredriks liv skall inte avslöjas här, men nog blir det till en historia som gör skäl för sig att kallas skröna.

Bengt Anderberg har sedan han debuterade 1945 nästan alltid väckt uppmärksamhet med sina litterära verk. Han blir

dock aldrig, som vissa kritiker påstått, grov och vulgär. I *Amorina* finns mycket som knyter an till det sensuella i tillvaron, för det mesta mustigt och glatt far läsarna inte minst insyn i romanpersonernas erotiska eskapader. Detta bör man emellertid inte stirra sig blind på. Anderbergs fabuleringsförmåga är erkänd, som få författare i svensk litteratur är han en vandrande nomad i tid och rum. Man kan bara tänka på namn som Hans Granlid, Eyvind Johnson eller Torbjörn Säfve. Anderberg är också en fruktad "bildstormare", till exempel mot bigotteri och religiös puritanism. Men som intervjuprogrammen i TV visade vid bokens publicering har den gamle rabulisten idag nästan blivit en from och, förefaller det, inte särskilt missbelåten trädgårdsmästare i vår herres hage. Om många stora författare kan man konstatera att de är som gammalt vin som bara blir bättre med åren. Kan en stänk vinäger anas i brygden är det ju bara som det ska med den saken också.